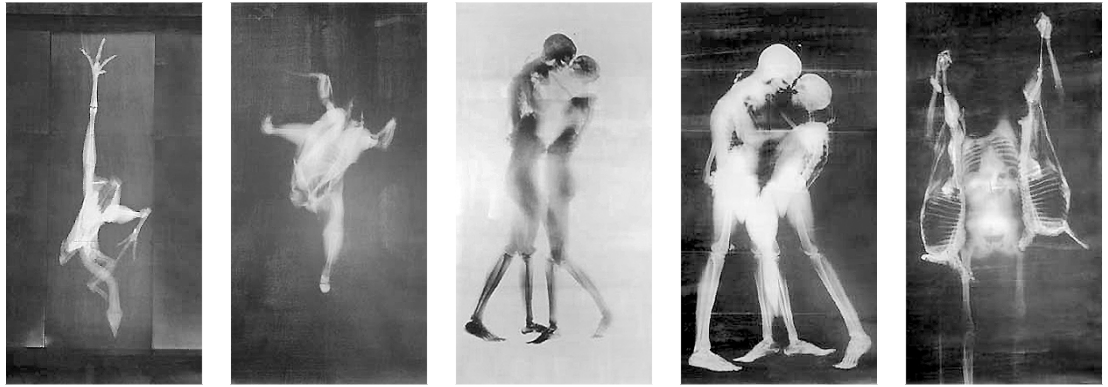

8 | **rcl**
Galicia Hoxe 26/06/03

S/extrangers:

A palabra reprimida

Helena González

“Se a historia da muller é a da palabra silenciada, a das lesbianas é a da palabra maltratada, reprimida, encarcerada”. Así comezaba Fernando Franco a súa entrevista a Olga Viñuales no Faro de Vigo (2000). En calquera caso acerta no diagnóstico, aínda que cómpre matizalo. Calquera intento de facer unha historia da literatura lesbiana está cheo atrancos. O fundamental é definir cal é o obxecto de estudo. ¿De que falamos hoxe ao nos referir á escrita lesbiana, do que escriben as lesbianas ou dos textos que tratan o lesbianismo? Formulado tout court ningún extremo convence: haber hai lesbianas que xebran a súa práctica sexual da súa práctica pública e da súa actividade literaria; no que atinxe á temática, abonda con repasar a utilización que o patriarcado fai do lesbianismo como porno-fetichismo para decatámonos dos moitos perigos do asunto. Se algo aprendemos doutras experiencias subalternas, como a construción dunha literatura nacional ou dunha literatura de mulleres, é que calquera espazo identitario se debe formular de tal xeito que dentro del teñan cabida moitas formulacións estéticas e políticas; ten que ser transversal e plural. De feito esa mesma experiencia alértanos tamén sobre o carácter político de calquera manifestación cultural que atinxa ás identidades. Nalgunhas orellas oír falar de política de identidades soa a “¡que vén a loba!”, pero que non meta medo, en tempos de posmodernidade cocíñanse segundo receitas diversas e, sobre todo, con moito humor (¡bof, gracias!).

(¿Estranxeiridade ou autocensura)

En tempos de explicación bioloxista das identidades a lesbiana era antes de nada muller, e por iso só cando as mulleres se reviraron contra o silencio tiveron as escritas lésbicas unha oportunidade pola regandixa da porta, ou sexa, (auto)postergada perante a identidade común, feminina.

Aplico de novo a teoría do paraugas totalizador: practícase unha xerarquización das identidades emerxentes. Non nego eu que como estratexia fose válida, se cadra a única posible, ou mesmo a única que recoñecía as propias escritoras lesbianas, tanto as que optaron polo lesbianismo político como polas que refugaban as etiquetas de xénero. En calquera caso, comezade a sumar resistencias.

A cuestión complica-se no caso dunha suposta literatura galega lesbiana. Fagamos o guiño do vídeo. Dividimos o fotograma en catro cuarteiróns. Un, como desde o meteosat: a vida nun país pequeno no que a identidade nacional aínda ten moitas cousas por resolver a nivel social e político e no que un dos criterios identitarios, a lingua, está en crise. Dous, de novo meteosat, pero con aumento: vense mulleres nunha sociedade ¿matriarcal? na que, sen embargo, aínda están a revirar os patróns do patriarcado; fixéron moito en pouco tempo, pero aínda queda tanto! Tres, como de cámara de tránsito: as escritoras dispóñense para a foto de grupo; aínda é unha foto posible, recoñécense os seus rostros. Catro, coa cámara de man: reunión de mulleres que se identifican lesbianas con actividade pública... ¡un par de activistas e a penas sen espazo público! Agora, cos catro cuarteiróns axeitados, tenten poñerlle cara a esa literatura galega lesbiana... e resolver o quid. Non é tan difícil. A estranxeiridade, a triple estranxeiridade das escritoras galegas lesbianas leva primeiro ó silen-

cio, logo á autocensura. Só unhas poucas superan esta pista americana. Agora mesmo é unha literatura inexistente.

(Entre Orlando e Lola Van Guardia)

A escrita galega declarada lesbiana apareceu na década dos 90 e poucas son as que abordaron explicitamente a cuestión. Máis non se lles pode pedir a un colectivo que estaban traballando a prol do feminismo. Se a memoria non me engana só unha autora coñecida, M. Xosé Queizán, declarou a súa escrita lesbiana, xa desde o título, no seu poemario ‘Despertar das amantes’, do que sempre levo comigo un verso “non son perfume, son carne perfumada”. O seu é un lesbianismo político, de reacción contra o patriarcado, que marcou profundos cambios nas mulleres dos 70 e 80.

En calquera caso o seu libro abre unha porta de entrada na poesía: o fío de Lesbos poderíase procurar no goce entre iguais, nas simetrías amorosas e nos territorios de bravura e humidade onde só baixan poldras, onde se atopan peixes e os paxaros saltitan (son referencias tiradas de poemarios de ‘Arden’ de Ana Román e ‘Livro das devoracións’ de Pilar Pallarés). Aquí Safo atopa territorio de seu no ventre da balea e abre novos goces, pero non é o único. Seguindo o Orlando de Virginia Woolf, desconfiemos dalgunhas figuracións masculinas, dalgúns guerreiros que agochan outras formas do goce lésbico. E máis, na poesía, que está chea de currunchos e tobeiras que permiten transitar sen ser vistas

Pero, ¿chegou realmente Orlando a Fisterra? ¿Hai narrativas lésbicas? Non. Hai excepcións. De novo damos con M. Xosé Queizán. Co seu Ten o seu punto a fresca rosa reapropiase dun realismo que serve para naturalizar unha galería de mulleres diversas e, por suposto tamén para visibilizar e normalizar as representacións lesbianas. Se con Colette París foi unha cidade lesbiana con este libro Vigo tamén o podería ser.

En calquera caso Orlando tardará en chegar porque as narradoras son poucas, e queren o seu tempo para madurecer. Ogallá me engane, pero en galego aínda habemos tardar en ter un fenómeno como Lola Van Guardia, pseudónimo de Isabel Franc. Ela é un fenómeno na literatura lesbiana española: creou un público siareiro que agarda as súas novelas, mestura de xéneros e cunha galería humorada de personaxes lesbianas. Nunha entrevista di da súa obra: “Por suposto que é lésbica pero tamén é literatura de humor, literatura de misterio, literatura con elementos do realismo social, literatura rosa. Eu definiríao como libros de humor nun universo de mulleres”.

Se cadra, con menos medo coas etiquetas por aquí, polo subxénero, podería saír algo (noutras literaturas xa se apuntan exemplos sobre a importante presenza na novela negra e, claro, na ciencia ficción). Non sei, non teño respostas desde o desguace crítico. O caso é que á escrita homo galega hoxe só lle vexo un modelo posible no espléndido libro ‘Ganga’ de Antón Lopo, no que as identidades e as experimentacións estéticas permiten unha novela posmoderna que gaña lectores.

Non queda correcto poñer un home como referente para unha escrita lésbica de hoxe en día, pero na casa é o único que hai. ¡To-ca saír do cacho e buscar fóra!